

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію ЯНША Володимира Андрійовича
«Науковий доробок інженера-конструктора
Л.С. Лебедянського (1898–1968) в галузі локомотивобудування»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук зі
спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки

Актуальність теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими програмами. Наукова біографістика вже давно стала важливою складовою сучасних історичних досліджень. Дослідження спадщини української науки здійснюється вченими різних наукових напрямів, що відбито в матеріалах монографій, статей, ювілейних видань. Ще одним із напрямів розвитку системи наукових знань про Україну сучасних українознавчих студій є вивчення наукового доробку представників технічної української спільноти як суспільного феномена, їх ролі та внеску у світову та українську науку. Крізь призму наукової біографії вченого можна зрозуміти тенденції та закономірності розвитку галузей науки і техніки, розкрити історію виникнення винаходів і теорій, підкреслити взаємозв'язок між інтелектуальним потенціалом і технологічним розвитком промислового комплексу.

Значне місце у промисловому комплексі належить машинобудівній галузі, зокрема локомотивобудуванню. Чільне місце у розвитку цього напрямку мав науковий доробок конструктора Л.С. Лебедянського. Під його керівництвом були отримані ґрунтовні результати, що забезпечили розвиток фундаментальних і прикладних досліджень у галузі паровозо-, тепловозо- та газотурбовозобудування. Це підтверджується тим, що Л.С. Лебедянський був провідним конструктором нових типів локомотивів – газотурбовозів. Особливої уваги заслуговує організаційна та педагогічна діяльність. Безперечно, ім'я Л.С. Лебедянського належить до плеяди видатних інженерів

та конструкторів. І це безумовно актуалізує тему дисертаційного дослідження В.А. Яніна.

Актуальність дисертаційне дослідження підтверджується так само й тим, що вона пов'язана з виконанням науково-дослідної роботи за темою «Історія науки і техніки в напрямках, школах, іменах» (державний реєстраційний номер 0107U002218) Державного університету інфраструктури і технологій Міністерства освіти і науки України.

Оцінка змісту дисертаційної роботи, її завершеність.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 253 найменування та додатків. Загальний обсяг роботи становить 213 сторінок, з них основного тексту – 180 сторінок. Нормативні положення щодо обсягу та структурування дисертаційної роботи витримані. В межах стандартних вимог В.А. Яніним представлені всі його елементи, тобто мета й завдання дослідження, а також відомості про апробацію його результатів, як у виступах на різноманітних наукових форумах, так і в наукових публікаціях. Об'єкт, мета, предмет, задачі дослідження, його хронологічні межі сформульовані науково і відповідають поставленій проблемі. Розділи логічно пов'язані між собою, й відповідають меті дослідження.

У *першому розділі* проведено історіографічний аналіз зазначеної проблеми та надано характеристику джерельної бази на основі залучення сукупності методів дослідження. Історіографію зазначеної проблематики В.А. Яніним вивчається на основі двох історичних періодів: література так званого радянського періоду (1922–1991) та період, який охоплює роки незалежності України. Аналіз наукової літератури, проведений В.А. Яніним не виявив комплексного дослідження доробку інженера-конструктора Л.С. Лебедянського і не можна не погодитися з дисертантом, що значна кількість питань з наукової, організаційної та педагогічної діяльності видатного конструктора залишається не дослідженою і не з'ясованою.

Розробка зазначеної проблеми засновувалася на досить рекреативній

джерельній базі, що включає перш за все архівні матеріали з фондів архівосховищ Харкова, Києва, Коломни та Москви, а також документи особового походження, фахова наукова документація, періодична література.

Методологічну основу дослідження ґрунтується на сукупності базових принципів пізнання – історизму, об'єктивності, системності, науковості та залученні низки методів: загальнонаукових, спеціально-історичних, методів суміжних наук

У *другому розділі* дисертантом проведено ретельне дослідження основних етапів формування наукового світогляду Л.С. Лебедянського. В.А. Яніним виокремлено п'ять етапів у житті науковця, зокрема 1) ранній період життя Л.С. Лебедянського; 2) період професійного становлення та накопичення практичного досвіду; 3) діяльність конструктора у роки Другої Світової війни; 4) активна пошукова науково-дослідна робота з відновлення залізничного транспорту післявоєнний період; 5) плідна праця на створення нових типів локомотивів у заключний період життя та діяльності Л.С. Лебедянського. Дисертантом схарактеризовано особливості кожного періоду діяльності вченого і доведено, що досить широкий спектр наукових розроблень Л.С. Лебедянського є віддзеркаленням потреб залізничного транспорту того часу.

У *третьому розділі* дисертантом проведено ретельний аналіз наукової спадщини Л.С. Лебедянського. На основі дослідження проектів, спеціальних праць інженера-конструктора В.А. Яніним класифіковано науковий доробок за трьома основними напрямками досліджень: паровозобудування, тепловозобудування та газотурбовозобудування, і відповідно до цього здобувач вдало побудував виклад розділу. Узагальнено внесок Л.С. Лебедянського у розвиток паровозобудівництва, зокрема окреслено участь інженера у створенні нового вантажного паровозу ФД та інших локомотивів. Ґрунтовність досліджень Л.С. Лебедянського підтверджується низкою таблиць, наведених дисертантом, де містяться технічні характеристики паровозів різних серій, а також статистичні дані щодо

випуску паровозів серії ФД20 та ФД21 впродовж 1931–1942 рр. Це сприяє об'єктивній оцінці діяльності Л.А. Лебедянського та розкриттю його внеску у створення нових типів локомотивів. Зокрема, доведено, що саме масовий випуск паровозів серії ФД, який був налагоджений на Ворошиловградському заводі, сприяв, переоснащенню менш потужних вантажних паровозів на паровози нової конструкції на основних магістралях залізниці СРСР. Л.С. Лебедянський розробив значну кількість проектів, що стали основою для модернізації локомотивів серійного випуску. У розділі узагальнена та систематизована інформація, щодо внеску вченого у розвиток напрямів тепловозобудування та газотурбовозобудування.

Основні висновки дисертації виважені, логічні й обґрунтовані. Корисними й пізнавальними є також зображувальні джерела, наведені у додатках.

Наукова новизна одержаних результатів, практична і теоретична значимість, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Наукова новизна дисертації полягає у тому, що на основі значного масиву джерел було створено узагальнювальне та інформаційно насичене дослідження наукової діяльності видатного конструктора локомотивів Л.А. Лебедянського, запропоновано класифікацію наукового доробку вченого, окреслено внесок у кожний з напрямів.

Обґрунтовано, що доробок Л.С. Лебедянського у царині газотурбобудування сприяв створенню низки нових інноваційних проєктів нових типів локомотивів, що забезпечили потреби залізничної галузі. Вченим запропоновані перспективні проєкти перших вітчизняних газотурбовозів. В.А. Яніним створено наукову біографію інженера-конструктора і на залучення маловідомих і невідомих раніше архівних матеріалів уточнено відомості з життя науковця. Встановлено, що крім наукової діяльності Л.А. Лебедянський приділяв велику увагу організаційній діяльності, працюючи багато років на посаді головного конструктора.

Ретельний аналіз наукової спадщини Л.А. Лебедянського, проведений дисертантом, зокрема вивчення ескізів його як загальновідомих так і маловідомих проєктів, сприяв цілісному уявленню внеску Л.А. Лебедянського у розвиток вітчизняного локомотивобудування.

Дисертаційна робота В.А. Яніна має й практичне значення, зокрема узагальнений та систематизований матеріал може бути використаний при написанні узагальнюючих праць з історії вітчизняного локомотивобудування, а також при створенні окремої монографії присвяченої постаті конструктора Л.С. Лебедянського.

Основні положення і висновки дисертації знайшли відображення в 14 публікаціях автора, серед них 6 статей у наукових фахових виданнях, що входять до переліку ДАК України, у тому числі 3 статті у виданнях, які включені до міжнародних і наукометричних баз.

Зауваження та дискусійні положення. Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу В.А. Яніна, її актуальність, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, вибір методологічних підходів, історіографічної та джерельної бази варто зазначити деякі зауваження та дискусійні положення, зокрема:

1. Матеріали, викладені на с. 23–24 у підрозділі 1.1. «Історіографія проблеми», на нашу думку треба було розмістити в підрозділі 1.2 «Джерельна база».

2. У підрозділі 1.2 дисертанту варто було б більше уваги приділити аналізу архівних матеріалів, крім того систематизувати їх, вказавши на кількість опрацьованих архівних документів (фондів, справ) та які з них вводяться автором у науковий обіг уперше, що значно посилило б наукову новизну дисертаційного дослідження.

3. На нашу думку при висвітленні методологічних засад дослідження є не доопрацювання, дещо звуженим є опис методів, що застосовувалися у дослідженні. Не зовсім обґрунтовано переконаним

виглядає біографічний та профілографічний метод, а також методи бібліографічного, архівознавчого, джерелознавчого аналізу.

4. Висновки до розділів бажано було б відобразити більш лаконічно, зокрема висновки до розділу 3 (с. 171–175) могли би бути більш інформативнішими та конкретними відповідно до розв'язаних завдань, поставлених дисертантом. Цілісному уявленню заважає констатація фактів та наведені другорядні положення у висновку 5 (с. 179).

5. Для більш повного відображення наукової спадщини конструктора С.А. Лебедянського, доцільно було б вказати імена учнів інженера, послідовників, а також дослідників з якими працював С.А. Лебедянський, окреслити спільні проекти і напрями наукового пошуку. Хоча в тексті дисертації називаються окремі імена, однак наявність підсумкової інформації посилює висновки.

6. В авторефераті дисертації автору потрібно було більш виважено підійти до викладу матеріалу. Наприклад, розділу 1 в авторефераті відведено 5 сторінок, тоді як другому розділу 2 сторінки.

7. Подекуди в тексті зустрічаються окремі стилістичні неточності та огріхи в оформленні дисертаційної роботи (с. 111–114, с. 127, с. 175), на с. 64 підрозділ 1.4 замість підрозділу 2.4. В списку використаних джерел не наведено повну назву джерел на які посилається дисертант (№ 81 – РГАСПІ, № 104 – ЦНДГА). Певні огріхи було помічено на с. 59 (відсутнє посилання на цитати). Не завжди витримано науковий стиль тексту дисертації, зустрічаються емоційні вирази.

8. Додатки, що представлені у дослідженні, мають важливий ілюстративний характер. Представлені фотографії моделей різних типів локомотивів, дозволяють скласти більш повне розуміння здобутків конструктора Л.А. Лебедянського, але варто було б скласти і представити в додатках бібліографію праць конструктора, розподіливши за основними напрямками досліджень, що дозволило більш рельєфно відобразити багатолітню наукову діяльність.

Але висловлені вище зауваження не є істотними і не знижують загальної позитивної оцінки представленої роботи.

Загальний висновок про дисертаційну роботу, її відповідність встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України.

Основний текст автореферату і дисертації ідентичні. Дисертація написана державною мовою, наукове і мовне викладення добре сполучаються. Дисертаційне дослідження «Науковий доробок інженера-конструктора Л.С. Лебедянського (1898–1968) в галузі локомотивобудування», є завершеною самостійною науковою працею, яка містить нові наукові результати, вирішує важливу наукову проблему, відповідає паспорту спеціальності 07.00.07 – історія науки і техніки та вимогам, що викладені у пунктах 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів» зі змінами, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Янін Володимир Андрійович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки і техніки.

Доктор історичних наук, доцент,

професор кафедри інформаційно-вимірювальних технологій і систем

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»,

О. Є. Тверитникова

Підпис *Тверитникова О.Є.*
 ЗАСВІДЧУЮ:
 ЧЕННИЙ СЕКРЕТАР
 НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
 "ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ"
 Заковоротний О.Ю.
 " 10 " 05 20 18 р.